

Till:

Ordförande, vice- och 2:e vice ordförande i Barn- och skolnämnden

Ordförande, vice- och 2:e vice ordförande i Utbildningsnämnden

Rektorer i Norrtälje kommun

Medborgarförslag om handlingsplan för identifikation av och stöd för särskilt begåvade elever.

Ca 5 % av skolelever är särskilt begåvade, dvs 1-2 elever i varje skolklass. I Norrtälje kommun innebär det 255 barn i grundskolan (2023 års siffror) och 58 gymnasieelever (2022 års siffror) som behöver anpassningar i sin utbildning.

I skollagen (2018:1098) står numera i klartext att "Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås eller de kravnivåer som gäller ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling". Även i barnkonventionen lyfts detta fram, särskilt i artiklarna 28 och 29 om barns rätt till utbildning samt syftet med utbildningen. I artikel 29 framgår att barnets utbildning ska syfta till att utveckla barnets fulla möjlighet i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga. **Norrtälje kommun uppmanas därför att ta fram en handlingsplan med syfte att säkerställa att elever med särskild begåvning får denna möjlighet.**

Särskild begåvning är inte en diagnos utan en individuell potential hos barnet som, genom lämpligt bemötande, anpassad undervisning och målmedvetet arbete, kan leda till excellenta prestationer.¹ Skolsystemet behöver därför identifiera de skolämnena som eleven har ett starkt engagemang för och därefter erbjuda lämpligt stöd för att eleven ska utvecklas enligt sin potential.

De särskilt begåvade eleverna behöver många gånger andra utmaningar än sina klasskamrater. De mår bra av att få stora utmaningar utifrån sina styrkor och behöver få lära och diskutera på sin nivå. De behöver också mötas med respekt och acceptans utifrån sina förutsättningar och behov. Det är inte alltid lätt att uppmärksamma en särskilt begåvad elev eftersom det händer att de, till skillnad från en högpresterande elev, underpresterar i skolan. Inte sällan för att passa in eller för att de har tappat lusten att lära²

2010 publicerade professor Roland S Persson en stor undersökning där 287 särskilt begåvade svenskar deltog, varav 92 % upplevt att de inte fått stöd och förståelse från sin omgivning under sin skoltid. Skolverket släppte 2015 ett omfattande stödmaterial om särskilt begåvade elever men det råder tyvärr fortfarande stor okunskap om särskild begåvning i stora delar av skolvärlden, enligt återkommande vittnesmål i de föräldranätverk som finns.

Skolinspektionen larmade 2016 i sin analys³ om att "På en del skolor tycker runt två tredjedelar av eleverna att de får för lite utmaningar" (en tredjedel i genomsnitt över landet), baserat på en enkät med svar från 42 000 niondeklassare. Samma analys visar att en tredjedel av pedagogerna i grundskolan tycker att det är viktigt att eleverna får vänta in varandra så att alla kan gå framåt tillsammans (även här två tredjedelar på vissa skolor, framgår av Skolverkets SIRIS-enkäter).

¹ Dai, 2010; Dweck, 2006; Klingberg 2016; Mönks & Katzo, 2005; Rogers, 2007; Ziegler, 2005

² Skolverkets stödmaterial om särskilt begåvade elever.

³ Skolinspektionens analys "Utmaningar i undervisningen", 2016.

Problemet är så allvarligt att bristande utmaningar listades överst på Skolinspektionens lista över utvecklingsbehov i deras efterföljande årsrapport och i rubriken till generaldirektörens krönika om årsrapporten.

Hösten 2022 utgav Skolinspektionen sin rapport "Stimulerande undervisning för elever som ligger långt fram i sin kunskapsutveckling". I rapporten framgår att skolorna har svårt att identifiera dessa elever och att lärarna fokuserar på de elever som har svårt att nå målen. Rapporten lyfter huvudmannens möjligheter att bidra till arbetet genom organisation och stödstrukturer men också att huvudmännen sällan efterfrågar resultat för andra än den andel elever som minst når kunskapsmålen och att det påverkar arbetet. Skolinspektionen beskriver att det finns stora utvecklingsbehov.

Promemoria U2022/02568 från Utbildningsdepartementet lyfter barns rätt samt rektorers och huvudmäns ansvar för att elever inom alla skolformer och på alla nivåer ska få läsa på en högre nivå.

Informationen från Skolinspektionen låter förstå att de särskilt begåvade eleverna drabbas hårt, då de inte får den stimulans de behöver och dessutom är mer beroende av utmaningar för sitt välbefinnande. Att år efter år vänta in andra elever tar inte bara ifrån dem möjligheten att utveckla studieteknik och frustrationstolerans, för det som tänjer deras kapacitet, utan leder ofta till utåtagerande eller inåtvändhet. Det hör inte till ovanligheten att barnen blir hemmasittare och många presterar till och med under snittet i skolan. Det framförs ibland argument på temat att särskilt begåvade barn måste hållas tillbaka av rättviseskäl, men konsekvensen kan bli ett stökigt störmoment om de inte ges samma rätt som andra elever att få den undervisning som de har behov av.

För en del särskilt begåvade elever "krävs ofta en större organisatorisk flexibilitet än vad en lärare kan hantera inom klassen", enligt Skolverkets stödmaterial. Så ansvaret kan inte lämpas över på den enskilda läraren. Att samordna arbetet i kommunen borde även innebära ekonomiska besparingar för kommunen. Kan skolor få ett samlat stöd från kommunen torde det finns stora samordningsvinster. Det är huvudmannens ansvar att ställa krav på och skapa förutsättningar för skolorna att uppmärksamma, undervisa och stimulera alla elever på elevens egen nivå.

Elever kan vara särskilt begåvade i ett eller flera skolämnen och det finns stora skillnader mellan dessa elever på individnivå. Det finns således ingen enskild åtgärd som passar för alla särskilt begåvade elever. Det finns dessutom mängder med särbegåvade barn som, av olika anledningar som exempelvis långvarig understimulans, underpresterar. Det kommer dock mer och mer forskning på området och inom forskningsfältet lyfts fyra huvudsakliga åtgärder fram när det gäller skolans möjligheter att möta särskilt begåvade barns utvecklingsbehov.⁴ Dessa åtgärder kan sammanfattas enligt följande:

- differentierad undervisning i det ordinarie klassrummet,
- acceleration i form av studier i högre årskurser,
- undervisning i särskilda grupper utanför det ordinarie klassrummet, och
- kontakt med mentorer/coacher.

I Norrtälje kommun omfattas, som beskrivet ovan, flera hundra barn. Detta innebär också att alla skolor och pedagoger i vår vidsträckta kommun är berörda och att det bör finnas samordningsfördelar så att inte varje skola behöver jobba individuellt med detta. Den fasta

⁴ Dai & Che, 2013; Szabo, 2017

Övertygelse i vår föräldragrupp är att det skulle gynna alla parter om kommunen kunde ta ett samlat grepp för att stödja kommunens skolor och pedagoger i den här frågan.

Med bakgrund av vad vi skrivit ovan vill vi härmed inkomma med ett medborgarförslag att Norrtälje kommun som huvudman:

1. utvecklar och implementerar en handlingsplan för hur särskilt begåvade elever i kommunen ska identifieras och få sina behov uppfyllda.
2. ger en person särskilt uppdrag att implementera handlingsplanen i alla förskolor och skolor som verkar i kommunen, samt i andra instanser där kommunens tjänstemän möter barn (BVC, socialtjänst, vårdcentraler osv), och återkopplar resultatet till huvudmannen.
3. säkerställer att alla tjänstemän, ex pedagoger, som möter barn inom olika instanser får utbildning om särskild begåvning. Exempelvis genom att anordna kommungemensam fortbildning för alla skolor angående särskild begåvning. (Till exempel föreläsning med GCP/Mensa eller Begåvade Unga).
4. inrättar en samordningstjänst som har i uppdrag att arbeta med alla skolor och nivåer för att säkerställa handlingsplanens genomförande och upprätthållande över tid.
5. genom handlingsplanen säkerställer att de förskolor och skolor som verkar inom kommunen ser till att sammanföra barn inom kommunen för gemensamma aktiviteter/studier, oavsett vilken förskola/skola barnet går i.
6. kontinuerligt följer upp de aktiviteter som ingår i handlingsplanen.

Några kritiska punkter som föräldranätverket ser att handlingsplanen behöver hantera är att alla ämnen behöver omfattas. Vissa elever har sin styrka i matematik men det kan lika gärna vara en särskild styrka i exempelvis svenska, bild eller något annat ämne. Hur kan kommunen skapa åldersöverskridande lösningar – omfattande alla nivåer förskola/grundskola/gymnasieskola? Ytterligare frågor som ses som kritiska är om kommunen kan lyfta forskarutbildade lärare inom kommunen? Exempel på detta är upplägget med navskolor som Stockholms stad skapat.

Allt fler kommuner tar nu fram särskilda handlingsplaner för att möta särbegåvade barns behov. Till medborgarförslaget bifogas Linköping och Uppsala kommuners samt Stockholms stads handlingsplaner.

Ytterligare läsning:

Skolverkets stödmaterial

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sarskilt-begavade-elever>

Särbegåvningsportalen (länkar till svenska hemsidor om särskild begåvning)

<https://www.sarbegavning.se/>

Föräldragruppen i Norrtälje kommun deltar dessutom mer än gärna i arbetet och berättar om våra erfarenheter och tankar!

Med hopp om ett positivt samarbete mellan kommunen, rektorer, pedagoger, andra berörda, barn och föräldrar!

Vänliga hälsningar

Nätverket för föräldrar till särbegåvade barn i Norrtälje genom

Marianne Rytö Wrangell